

μπορεί ο πόλεμος το χρήμα το χρήμα ο πόλεμος

να κάνουν τον κόσμο να γυρνά...

όμως ΟΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΠΙΕΣΜΕΝΩΝ τον γυρνάνε ανάποδα

Η αντίληψη της οικονομίας στην κοινωνική συνείδηση ως μιας διαχωρισμένης σφαίρας με τους δικούς της νόμους ικρυμένει χρόνια: είτε ως «ακρίβεια» είτε ως προϊόν «γεωπολιτικής αναστάτωσης», η αύξηση των τιμών σε βασικά εμπορεύματα συνιστά ένα «δύσκολο γρίφο». Σε όλο αυτό, η συμβολή των «ειδικών» είναι ανεκτίμητη. Οι μνήμες από τον ρόλο των περιφερόμενων οικονομολόγων στις τηλεοπτικές σθόνες την εποχή της «δημοσιονομικής κρίσης» είναι ακόμα νωπές. Όσο νωπές είναι και οι μνήμες των άλλων «ειδικών» με τις «σάπρες ρόμες», που βόρεψαν την αντιεξεγερτική στρατηγική της καραντίνας και την καταστολή των «επικίνδυνων τάξεων» σε «πόλεμο ενάντια στον άδρατο εχθρό» και σε αριθμό κρουσμάτων. Αυτή ακριβώς η εναλλαγή οικονομολόγων, γιατρών και «γεωπολιτικών αναλυτών» περιγράφει απόλυτα την εποχή... Η άνοδος του πληθωρισμού ήρθε να θυμίσει όχι μόνο ότι

δεν υπάρχουν «παράδοσοι σταθερότητες» αλλά και το πόσο διαπερατή είναι η οικονομία από την επέκταση του «ρίσκου» και τις κοινωνικές ανισορροπίες, οι οποίες έχουν αποκτήσει μια ιδιαίτερη δυναμική εδώ και τρία χρόνια, όταν μια νέα κρίση ξεσπάσε πάνω σε μια προηγούμενη που ποτέ δεν ξεπεράστηκε. Πάνω από όλα, όμως, να διαλύσει τη συσκότιση ανάμεσα στη σχέση χρήματος, κρίσης και πολέμου.

Όμως δεν είμαστε αναλώσιμη, ούτε μπορούμε να γονατίσουμε κάθε φορά μοιρολατρικά στα «ζώρια της εθνικής οικονομίας». Οι φωτιές των πρόσφατων εξεγέρσεων σε διάφορα μέρη του πλανήτη (Σρι Λάνκα, Ινδονησία, Εκουαδόρ, Χίλι, Ιράν...) δείχνουν τα μοναδικά περάσματα για τους υποταγείς, ενάντια στον πόλεμο των κυρίαρχων, στην εξοθλίωση, την καταστολή, την πατριάρχη...

εκδήλωση-συζήτηση

“Ο πληθωρισμός ως ιστορική έκφραση της βίας του χρήματος απέναντι στις κοινωνικές αντιστάσεις”

σάββατο 1/4 7μμ

θεσπίτης
νέστορας & ευγενελλοπίτης - IANON
thersifis.espinet

Εισηγητικό κείμενο για την εκδήλωση:

«Ο πληθωρισμός ως ιστορική έκφραση της βίας του χρήματος απέναντι στις κοινωνικές αντιστάσεις»

Πόλεμος χωρίς όρια, όπως λέμε κεφάλαιο ως ανταγωνιστική κοινωνική σχέση

Ο «κίνδυνος» αποτελεί μια συγκεκριμένη αναπαράσταση της καπιταλιστικής πραγματικότητας, η οποία παρέχει τη βάση για κάθε τιμολόγηση στο εσωτερικό της χρηματοπιστωτικής σφαίρας (δεν μπορεί να υπάρξει κεφαλαιοποίηση χωρίς την «ιδέα» του κινδύνου). Ταυτόχρονα, η συμβολική δομή του κινδύνου γίνεται η προσλαμβάνουσα πραγματικότητα των ετερογενών παραγόντων της αγοράς. Όλη αυτή η «συνάρθρωση» ισοδυναμεί με ένα συγκεκριμένο τρόπο αναπαράστασης της καπιταλιστικής πραγματικότητας (από την οπτική του κινδύνου), η οποία είναι κατάλληλα συνδυασμένη με τη διαμόρφωση αντίστοιχων κοινωνικών συμπεριφορών. Με άλλα λόγια, ο κίνδυνος αποτελεί τον κόμβο όπου η ποσοτικοποίηση των κοινωνικών συγκρούσεων συναντά την οργάνωση των κοινωνικών πρακτικών.

Γιάννης Μηλιός-Δημήτρης Σωτηρόπουλος *«Ιμπεριαλισμός, χρηματοπιστωτικές αγορές, κρίση»*, Αθήνα, Εκδόσεις Νήσος, 2011, σελ.451.

Στις 11/12/2021 συμμετείχαμε ως πρωτοβουλία *Antitriage* στην εκδήλωση της Ανοιχτής Συνέλευσης Αγώνα Άνω Πόλης στη Θεσσαλονίκη με τίτλο *«Κατασκευάζοντας συναινέσεις: πανδημία και κρατική αφήγηση»*, ενώ στις 06/02/2022 πραγματοποιήθηκε στον χώρο του Θεοσίτη μια συζήτηση με θέμα *«Νέα πειθαρχικά-υγειονομικά μέτρα και αποκλεισμοί. Αντιστάσεις των δύο τελευταίων χρόνων»*.

Αυτό που προτάθηκε στις εισηγήσεις των παραπάνω εκδηλώσεων ήταν μια εννοιολόγηση της συγκυρίας των τελευταίων τριών περίπου χρόνων στα πλαίσια της σύγκλισης τριών βασικών στρατηγικών διαχείρισης κινδύνου εντός των καπιταλιστικών κοινωνικών σχηματισμών: πόλεμος κατά της τρομοκρατίας και σύγκλιση των καθηκόντων του στρατού και της αστυνομίας στην παραγωγή και αναπαραγωγή μιας διαρκούς συνθήκης έκτακτης ανάγκης· κυριαρχία του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου εντός της διαδικασίας αξιοποίησης του συνόλου των επιμέρους κεφαλαίων· ιατροποίηση των κοινωνικών σχέσεων και επιδημιολογική διαχείριση της ασθένειας ως υγειονομικού ζητήματος ασφάλειας. Αυτή η σύγκλιση προσδιορίζει το πλαίσιο ανάδυσης της τρέχουσας κρίσης στις αρχές του 2020, καθώς και των αντιφάσεων-αντιστάσεων εντός της, οι οποίες φέρουν τα χαρακτηριστικά της και με τη σειρά τους θα αντεπιδράσουν πάνω στο κοινωνικοϊστορικό υλικό που βρίσκουν διαθέσιμο: τον κύκλο των κινημάτων και εξεγέρσεων του 2019 (και ακόμα πιο πίσω), ο

οποίος την ίδια περίοδο, δεν έχει ακόμα κλείσει· η Χιλή, ο Λίβανος, η Ινδονησία είναι παρούσες. Το αποτέλεσμα όλων των παραπάνω είναι η δυναμική της τρέχουσας συγκυρίας.

Όσον αφορά τον χρηματοπιστωτισμό, μπορούμε να πούμε ότι επιβεβαιώθηκε η κυριαρχία του και κατά την περίοδο που διανύουμε: όχι μόνο εγκρίθηκαν νέα δάνεια και επιδοτήσεις πολλών δισεκατομμυρίων ευρώ για πολλές χώρες του πλανήτη (ακόμα και για αυτές που βρίσκονταν υπό αυστηρή δημοσιονομική επιτήρηση), αλλά και για πρώτη φορά η Ευρωπαϊκή Ένωση βγήκε στις χρηματαγορές ως οικονομική-πολιτική οντότητα και δανείστηκε ως τέτοια. Είναι, φανταζόμαστε, κατανοητή η αναβάθμιση του τρόπου με τον οποίο αντέδρασε τόσο το κάθε κράτος ξεχωριστά όσο και η ίδια Ευρωπαϊκή Ένωση σε σχέση με την κρίση χρέους του 2010-12. Αφέθηκαν προς το παρόν στην άκρη οι επιταγές για χαμηλό πληθωρισμό, περικοπές και «αξιόπιστη πιστοληπτική ικανότητα» –οι οποίες, ας μην το ξεχνάμε, προκάλεσαν το λεγόμενο κίνημα των πλατειών εκείνη την εποχή– και γενικότερα μια σταθερή πολιτική νεοφιλελεύθερης λιτότητας, η οποία ποτέ δεν είχε αμφισβητηθεί μέχρι τη στιγμή που ο *sars-cov-2* εμφανίστηκε στο προσκήνιο. Σε αντίθεση, λοιπόν, με εκείνη την περίοδο δόθηκαν πολλά λεφτά για διατήρηση των θέσεων εργασίας, επιδότηση ανεργίας και προσωρινής αδυναμίας για εργασία¹. Σίγουρα δεν μιλάμε για πακτωλό χρημάτων με αναδιανομή προς τα κάτω, ούτε επένδυση βέβαια στα κομμάτια εκείνα της κοινωνικής αναπαραγωγής των πάλαι ποτέ κοινωνικών συμβολαίων (π.χ. ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και γενικότερα ενίσχυση του εθνικού συστήματος υγείας). Η μορφή των επιδομάτων προσαρμόστηκε σε μια λογική πολέμου συνδυάζοντας την παροχή χρημάτων με αυξημένη επιτήρηση εισάγοντας τις ανεπτυγμένες καπιταλιστικά κοινωνίες σε μια πρωτοκοσμική εκδοχή του κινέζικου *social credit system*. Στην Ελλάδα, αυτή η αλλαγή παραδείγματος πήρε ιδιαίτερα επιταχυνόμενη και επιθετική μορφή, καθώς συνδυάστηκε τόσο με μια ρητορεία όσο κυρίως με μια στρατηγική «επανάδρυσης» του κράτους ως επιτελικό με καταφανή ταυτόχρονα απουσία κοινωνικών αντιστάσεων.

Τι είναι αυτό που έκανε τους διαχειριστές της ζωής μας να ανατοποθετηθούν σε εκείνο το κρίσιμο διάστημα των πρώτων μηνών από την εμφάνιση της *COVID-19*; Όπως έχει δείξει η σύγχρονη διαχείριση των επιδημιών ήδη από τη σύλληψη της στην Πρωσία στις αρχές

¹ Χρειάζεται να τονιστεί εδώ ότι και στην Ελλάδα υιοθετήθηκε αρχικά μια τέτοια στρατηγική, παρόλα αυτά πολύ περισσότερο προσανατολισμένη στην ενίσχυση των μικροαστικών στρωμάτων (π.χ. ιδιοκτητών επιχειρήσεων εστίασης) και στην εσωτερική υποτίμηση της εργατικής τάξης σε σχέση με άλλες αναπτυγμένες χώρες.

του 19^{ου} αιώνα², πρωταρχικό μέλημα του κράτους και της αστικής τάξης είναι η διαχείριση του εσωτερικού εχθρού και η αποφυγή της εξέγερσης· γνωρίζουν οι κρατούντες πολύ καλά τα ρήγματα που διαπερνούν τις σύγχρονες κοινωνίες. Η πιθανή διαλυτική επίδραση ενός ιού στον κοινωνικό ιστό είναι ένας κίνδυνος, ένα ρίσκο που «άξιζε» και έπρεπε να αναληφθεί: όχι επιτείνοντας τις «χαοτικές» δυναμικές του στο άπειρο, αλλά τιθασειόντάς το ώστε να οργανώσει, κατά το δυνατόν συντεταγμένα, νέα κοινωνικά και καπιταλιστικά ήθη. Και, οπωσδήποτε, να καθησυχαστούν οι κυρίαρχοι αυτού του κόσμου απέναντι στη μεγάλη αβεβαιότητα που ανοιγόταν μπροστά τους.

Αυτή η στρατηγική φαίνεται να απέδωσε καρπούς κρίνοντας εκ του αποτελέσματος: οι αρχικές αυθόρμητες απεργίες με αντικείμενο την προστασία των εργαζομένων από τον κορονοϊό υποχώρησαν γρήγορα³. Στο ίδιο πλαίσιο διαχείρισης πιθανών βαθύτερων εσωτερικών ρηγμάτων (ας μην ξεχνάμε την πρωτοφανή πόλωση που επέφερε ακόμα και η εκλογή του Τραμπ) θα πρέπει να αποτιμήσουμε και την επιδοματική πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών –η οποία βέβαια δεν πέτυχε πλήρως τον επιδιωκόμενο στόχο, καθώς όχι μόνο δεν απέτρεψε την επανάληψη ευρύτατων κοινωνικών διαμαρτυριών για τις δολοφονίες αφροαμερικανών (για την ακρίβεια, προκάλεσε την εμφάνιση του μεγαλύτερου ιστορικά τέτοιου κινήματος με αφορμή τη δολοφονία του Floyd), αλλά συνετέλεσε και στην ανάδυση του φαινομένου της άρνησης επιστροφής στην εργασία. Κάτι παρόμοιο είχαμε να εμφανιστεί από τη δεκαετία του '70.

Ενδεχομένως, ως τώρα να έχει γίνει κατανοητή η μέθοδος με την οποία προσεγγίζουμε την ιστορική πορεία ενός καπιταλιστικού κοινωνικού σχηματισμού, ενός εθνικού κράτους που διαχειρίζεται την covid-19: διερευνούμε τις προϋποθέσεις που είναι πιθανό να αμ-

² Ενδεικτικό παράδειγμα είναι η εξέγερση στο Königsberg το 1831, η οποία προκλήθηκε λόγω των αυστηρών περιοριστικών μέτρων που επέβαλε η πρωσική διοίκηση στον τοπικό πληθυσμό επικαλούμενη την ανάγκη διαχείρισης της επιδημίας χολέρας που είχε ξεσπάσει. Αυτή η εμπειρία είναι που οδήγησε τις αρχές του Βερολίνου να υιοθετήσουν μια διαφορετική τακτική απέναντι στο προλεταριάτο της εποχής (συσσίτια, διευρυμένη φροντίδα των ασθενών κλπ.), όταν η χολέρα έφτασε εκεί μετά από λίγο χρονικό διάστημα.

³ Για ακόμα μια φορά, ο ευρωπαϊκός νότος διακρίθηκε για την σκληρότητα με την οποία αντιμετώπιστηκαν οι υποτελείς στο εσωτερικό του: αφήνοντας στην άκρη τη μοναδική στο είδος της διαχείριση από το ιταλικό κράτος, ας θυμηθούμε ότι το πορτογαλικό κράτος επέβαλε καθεστώς έκτακτης ανάγκης ήδη από τις 18 Μαρτίου 2020 περιορίζοντας μεταξύ άλλων και το δικαίωμα στην απεργία· ήταν η μοναδική φορά που έλαβε χώρα κάτι τέτοιο μετά την πτώση της μακρόχρονης δικτατορίας το 1974.

φισβητήσουν τη συνοχή τους. Υπό αυτή την έννοια, η ιχνηλάτηση της αντιεξεγερτικής θεωρίας και πρακτικής δεν είναι απλώς μια «οπτική» δίπλα στις άλλες. Τα τέσσερα δισεκατομμύρια έγκλειστων κατά τη διάρκεια του πρώτου lockdown μάς θυμίζουν ότι χρειάζεται μια καθολική ματιά, ένα global view, πριν μιλήσουμε για το τι συμβαίνει στο ελληνικό κράτος· όσο κι αν, πράγματι, τα κράτη ήταν οι πραγματικοί διαχειριστές της συνθήκης που διανύουμε. Αλλιώς, και αυτό επαληθεύτηκε οικτρά όλο αυτό το διάστημα, υπάρχει σοβαρό ενδεχόμενο να αποδεχτούμε ως δικά μας τα σύνορα του –πραγματικά, νοητικά, συμβολικά, στρατιωτικά, υγειονομικά– και να πιστεύουμε ότι μιλάμε για το συμφέρον των υποτελών τάξεων, ενώ για το μόνο πράγμα για το οποίο μιλάμε πραγματικά είναι το κρατικό συμφέρον.

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι από ένα σημείο και μετά τέθηκε σε κίνηση μια βασική αντίφαση: ο χαρακτήρας των μέτρων ήταν αναγκαστικά παγκόσμιος, παρόλα αυτά ήταν αναγκαία η κρατική εξειδίκευση και εφαρμογή τους. Αυτή ήταν η διαδικασία που αποκάλυψε τον πυρήνα της νομιμοποίησης του κράτους και του κεφαλαίου: την επιστήμη και τον ορθολογισμό· η άλλη όψη της ήταν η διαρκής αντιφατικότητά της που υπονόμεισε ακριβώς αυτό τον πυρήνα. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, πολύ γρήγορα βρέθηκε στο στόχαστρο «άκριτα» η παγκόσμια κινητικότητα, μεταναστευτική και μη, και αυτό αποτέλεσε μια πρώτης τάξης υπονόμηση του φιλελεύθερου θεμέλιου των σύγχρονων εθνοκρατικών αστικών δημοκρατιών.

Εξίσου γρήγορα, εντούτοις, τα υγειονομικά μέτρα πλαισιώθηκαν από ορισμούς του τι είναι κοινωνικά αναγκαίο και τι όχι, ποια πρέπει να είναι η σχέση μεταξύ ατόμου και κοινωνικού συνόλου, σε τι συνίσταται η κανονικότητα και το κοινωνικό συμβόλαιο, ποιος εγγυάται τι είναι αληθές και τι όχι κ.α. Πρόκειται για πρωτοφανή, αν και προσωρινή, διάρρηξη πολλών από τους φετιχισμούς που μας περιβάλλουν· με μια δόση υπερβολής, θα λέγαμε ότι είναι για πρώτη φορά στην ιστορία του βιομηχανικού καπιταλισμού που το κεφάλαιο και το κράτος αναγκάστηκαν από μια κρίση να επαναπροσδιορίσουν πολύ γρήγορα βασικές όψεις του κυρίαρχου τρόπου παραγωγής, εκμετάλλευσης και καταπίεσης (ας θυμηθούμε το γνωστό χαρτί μετά έξι κουτάκια). Αυτό που γνωρίζουμε είναι ότι ήδη από τις πρώτες μέρες, εμφανίστηκαν αποκλίνουσες –σε σχέση με τα επιβεβλημένα μέτρα– συμπεριφορές και απόψεις, οι οποίες μας επέτρεψαν να έχουμε κάποιες αμφιβολίες που δεν προορίζονταν να παραγραφούν. Αυτές μας επέτρεψαν να μπορούμε να σκεφτόμαστε με όρους «αντίστασης» στο υπάρχον. Οι εξεγέρσεις σε Γουαδελούπη, Τεργέστη, Κολομβία, Ρότερνταμ έκαναν τα υπόλοιπα...

Όσα ακολουθούν, είναι μια απόπειρα προσέγγισης αυτών των ζητημάτων πάνω από έναν χρόνο μετά, ανα-

πόφευκτα υπό ένα νέο πρίσμα, καθώς η εμφάνιση του πληθωρισμού την άνοιξη του 2021 μέχρι σήμερα δίνει ένα νέο νόημα σε ό,τι είχαμε περιγράψει ως συμπύκνωση αντιφάσεων, ως σύγκλιση κρίσεων με οικονομικές πλευρές (απότομη μείωση του ΑΕΠ λόγω διακοπής της λειτουργίας των επιχειρήσεων, αλλά και απότομη πτώση στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης στα τέλη Φεβρουαρίου του 2020), υγειονομικές πλευρές (ιατρική-στρατιωτική διαχείριση μιας επιδημίας) σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η κρίση χρέους την περίοδο 2007-2012 δεν είχε ακόμα ξεπεραστεί. Πρόκειται για τη μετεξέλιξη αυτού που, με αφορμή την επέτειο των 35 χρόνων από την είσοδο του ελληνικού κράτους στην τότε ΕΟΚ, ο προηγούμενος πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είχε ορίσει ως «πολυκρίση»⁴.

Πιο συγκεκριμένα, θα τοποθετηθούμε πάνω στη συγκυρία που διανύουμε, πέρα από τις μεταγενέστερες χρονικά απόψεις που καταθέσαμε για τον πόλεμο στην Ουκρανία, αφενός, στην εκδήλωση-συζήτηση με θέμα «για τον πόλεμο στην Ουκρανία» που προετοιμάσαμε στο στέκι στις 03/04/2022· αφετέρου, στην εκδήλωση-συζήτηση με τίτλο «Ουκρανία: εκδοχές ενός εμφυλίου πολέμου» που πραγματοποιήθηκε στις 18/06/2022 στα Γιάννενα. Στις εισηγήσεις των συζητήσεων αυτών εστίασαμε περισσότερο στον τρόπο με τον οποίο δημιουργήθηκαν οι πολεμικές δυναμικές εντός του ρωσικού και του ουκρανικού κράτους –τις μόνες πραγματικά οργανωμένες πολεμικές οικονομίες, η καθεμιά με τις ιδιαιτερότητες και τους συμμάχους της– αφήνοντας σε δεύτερο πλάνο τη σύνδεση του πολέμου με την προηγούμενη συγκυρία που διανύαμε ως τότε. Επιπλέον, θεωρήσαμε ότι χρειαζόταν να αντιστεθούμε σε αυτό που ορθωνόταν απέναντί μας ως νόμιμη/χειραφετητική επιλογή συμμετοχής στον πόλεμο στο πλευρό των ουκρανικών δυνάμεων από κομμάτια του αναρχικού/αντι-

⁴ «Αυτή η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει τη χειρότερη οικονομική, χρηματοπιστωτική και κοινωνική κρίση από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Και εξακολουθεί να παλεύει με τις συνέπειες. Έχω χρησιμοποιήσει συχνά την ελληνική λέξη «πολυκρίση» για να περιγράψω την τρέχουσα κατάσταση. Οι διάφορες προκλήσεις μας –από τις απειλές για την ασφάλεια στη γειτονιά μας και στο εσωτερικό μας, μέχρι την προσφυγική κρίση και το δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο– δεν έφτασαν μόνο την ίδια στιγμή. Τροφοδοτούν επίσης η μια την άλλη, δημιουργώντας ένα αίσθημα αμφιβολίας και αβεβαιότητας στο μυαλό του λαού μας. Για πάρα πολλά χρόνια τώρα, η Ελλάδα και ο λαός της βρίσκονται στο μάτι της καταιγίδας και σήμερα θέλω να χαιρετίσω την υπομονή και την αποφασιστικότητα που επιδείξατε. Οι ενέργειές σας –και οι θυσίες σας– υπογραμμίζουν την αφοσίωσή σας στο έργο που αντιμετωπίζει η χώρα σας. Αποτελούν επίσης μια μαρτυρία για τη θέση σας εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Απόσπασμα από την ομιλία του Ζαν Κλοντ Γιούνκερ στην ετήσια συνάντηση του ΣΕΒ, 21/06/2016, διαθέσιμη εδώ: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_16_2293.

εξουσιαστικού χώρου, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Όσα ακολουθούν αποτελούν απόπειρα μιας τέτοιας σύνδεσης, στη βάση του εντοπισμού μιας νέας μορφής πολέμου η οποία εμφανίζεται πέρα και πάνω από τα χαρακτηριστικά, εξίσου έκτασης χιλιάδων χιλιομέτρων, και η οποία δεν μπορεί να διακριθεί εύκολα από τις οικονομικές κυρώσεις. Το χρήμα εντός του αναπτυσσόμενου χρηματοπιστωτισμού είναι και ξαναγίνεται όπλο ακριβείας.

Η υπόθεση εργασίας που αναπτύσσεται παρακάτω φαίνεται απλή: θολώνουν τα όρια μεταξύ οικονομικής πολιτικής και πολέμου, ο πόλεμος είναι παντού, όπως πανταχού παρόν είναι και το κεφάλαιο. Όπως δηλώνουν και δυο υψηλόβαθμοι κινέζοι αξιωματικοί, το «νέο» στρατιωτικό δόγμα απαιτεί τον εντοπισμό του κινδύνου και του εχθρού σε όλες τις πτυχές της ζωής:

«Αν είναι... δυνατόν να ξεκινήσει ένας πόλεμος σε ένα δωμάτιο υπολογιστών ή σε ένα χρηματιστήριο που θα στείλει μια εχθρική χώρα στην καταστροφή της, τότε υπάρχει κάπου μη πολεμικός χώρος; ... Αν [ένα] νεαρό παλικάρι που ξεκινάει με το φύλο πορείας του ρωτούσε σήμερα: «Πού είναι το πεδίο της μάχης;», η απάντηση θα ήταν: Παντού!»⁵

Δεν πρόκειται για προβολή πίσω στον χρόνο απόψεων που έχουν ωριμάσει αργότερα. Η κρίση του 2007 είναι γενικώς αποδεκτό ότι υπήρξε πολύ καθοριστική στο ξέσπασμα της λεγόμενης «Αραβικής Άνοιξης» –εμφανιζόμενη στις εκεί περιοχές αρχικά ως επισιτιστική κρίση με κατακόρυφη αύξηση των τιμών στα τρόφιμα, χαρακτηριστικά τα οποία όμως σύντομα διευρύνθηκαν σε περιεχόμενα ακουμπώντας τη συνολικότερη υποτίμηση της ζωής, τη βιοπολιτική διαχείριση των πληθυσμών, τον κοινωνικό και θεσμικό συντηρητισμό και την πατριαρχία– και γενικότερα των κινήματων των πλατειών, αυτή τη φορά με τα λόγια του ρώσου αρχηγού του γενικού επιτελείου Γερασίμωφ⁶:

Στον εικοστό πρώτο αιώνα παρατηρούμε μια τάση να θολώνουν τα όρια μεταξύ των καταστάσεων πολέμου και ειρήνης. Οι πόλεμοι δεν κηρύσσονται πλέον και, έχοντας αρχίσει, εξελίσσονται σύμφωνα με ένα άγνωστο πρότυπο. Η εμπειρία των στρατιωτικών συγκρούσεων –συμπεριλαμβανομένων εκείνων που συνδέονται με τις λεγόμενες πολύχρωμες επαναστάσεις στη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή– επιβεβαιώνει ότι ένα απόλυτα ακμαίο κράτος μπορεί, μέσα σε λίγους μήνες ή και ημέρες, να με-

⁵ Qiao Liang-Wang Xiangsui *Unrestricted Warfare*, Πεκίνο, PLA Literature and Arts Publishing House, 1999, σελ.43

⁶ Απόσπασμα από το άρθρο «Η αξία της επιστήμης έγκειται στην πρόβλεψη» που δημοσιεύτηκε στις 27/02/2013. Σε αγγλική μετάφραση μπορεί να βρεθεί εδώ: https://www.armyupress.army.mil/portals/7/military-review/archives/english/militaryreview_20160228_art008.pdf.

τατραπεί σε αρένα σφοδρών ένοπλων συγκρούσεων, να γίνει θύμα ξένης επέμβασης και να βυθιστεί σε ένα πλέγμα χάους, ανθρωπιστικής καταστροφής και εμφυλίου πολέμου. Φυσικά, θα ήταν το πιο εύκολο από όλα να πούμε ότι τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» δεν είναι πόλεμος, και έτσι δεν υπάρχουν διδάγματα για εμάς –τους στρατιωτικούς– να αντλήσουμε. Αλλά ίσως ισχύει το αντίθετο –ότι ακριβώς αυτά τα γεγονότα είναι χαρακτηριστικά του πολέμου στον εικοστό πρώτο αιώνα. Όσον αφορά την κλίμακα των απωλειών και της καταστροφής, τις καταστροφικές κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνέπειες, αυτές οι νέου τύπου συγκρούσεις είναι συγκρίσιμες με τις συνέπειες οποιουδήποτε πραγματικού πολέμου.

Οι ίδιοι οι «κανόνες του πολέμου» έχουν αλλάξει. Ο ρόλος των μη στρατιωτικών μέσων για την επίτευξη πολιτικών και στρατηγικών στόχων έχει αυξηθεί και, σε πολλές περιπτώσεις, έχουν ξεπεράσει σε αποτελεσματικότητα τη δύναμη των όπλων. Το επίκεντρο των εφαρμοσμένων μεθόδων σύγκρουσης έχει μετατοπιστεί προς την κατεύθυνση της ευρείας χρήσης πολιτικών, οικονομικών, πληροφοριακών, ανθρωπιστικών και άλλων μη στρατιωτικών μέτρων –που εφαρμόζονται σε συντονισμό με το δυναμικό διαμαρτυρίας του πληθυσμού... Από αυτό προκύπτουν λογικά ερωτήματα: Τι είναι ο σύγχρονος πόλεμος; Για ποιο πράγμα πρέπει να είναι προετοιμασμένος ο στρατός; Πώς πρέπει να εξοπλιστεί; Μόνο μετά την απάντηση αυτών των ερωτημάτων μπορούμε να καθορίσουμε τις κατευθύνσεις της οικοδόμησης και της ανάπτυξης των ενόπλων δυνάμεων μακροπρόθεσμα. Για να γίνει αυτό, είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε με σαφήνεια τις μορφές και τις μεθόδους εφαρμογής της βίας.

Τα παραπάνω λόγια του στρατηγού Γερασίμωφ ανταποκρίνονται στο στρατιωτικό δόγμα της Ρωσίας από το 2014 αναφορικά με την Ουκρανία και βέβαια ακόμα περισσότερο με αυτό που διαμορφώθηκε από τον Φλεβάρη του '22 μέχρι και σήμερα στα ουκρανικά εδάφη, πέρα από την «κλασική» σύγκρουση δυο οργανωμένων στρατών. Η τωρινή παγκόσμια συνθήκη δεν αφορά απλά σε έναν πόλεμο δι' αντιπροσώπων (proxy war μεταξύ NATO και Ρωσίας), αλλά έναν πόλεμο πέρα από τα διαφιλονικούμενα εδάφη και πέρα από την εμβέλεια των έξυπνων ή συμβατικών οπλικών συστημάτων.

Ακριβώς αυτή η ρευστοποίηση πολέμου και ειρήνης (και όχι απλά η χρονικά διακριτή εναλλαγή τους, όπως συνέβαινε στο παρελθόν) στην πραγματικότητα έχει συνέπειες και στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε ιστορικά τους αγώνες και τις εξεγέρσεις του σήμερα. Αυτό είναι και το νήμα για όσα ακολουθούν.

Πληθωρισμός και ιστορία

Βρισκόμαστε μπροστά σε μια «παραδοξότητα»: την ίδια ιστορική στιγμή που προκύπτουν διαρκείς «οικονομικές κρίσεις» η αναρχική/αντιεξουσιαστική κριτική στην οικονομία έχει υποχωρήσει. Η οικονομία εμφανίζεται ως ένας αυτόνομος και αυτάρκης πόλος υπεράνω όλων και αντί το ζητούμενο και ο ορίζοντας να είναι η καταστροφή της, διεκδικούμε μια «άλλη οικονομία». Ενώ λοιπόν το ζήτημα είναι το χρήμα, οι εμπορευματικές σχέσεις, η καπιταλιστική εκμετάλλευση και η συνολική αποδόμησή τους, οι διάφορες «κρίσεις της οικονομίας» απαντιούνται από μεγάλα τμήματα της αμφισβήτησης ως ευκαιριακά σημεία μιας κριτικής στον «νεοφιλελευθερισμό», τα «μονοπώλια», τους «υπερεθνικούς μηχανισμούς» και πάει λέγοντας. Η άρθρωση στρατηγικών από και πέρα αφορά την ίδια την «κρίση» και όχι την οικονομία. Εκδηλώνονται λοιπόν, αγώνες και διατυπώνονται αιτήματα που σκοπεύουν σε κάποιου είδους «επαναφορά»: μια επιστροφή, δηλαδή, σε κάτι που να μην θυμίζει «έκτακτη ανάγκη» αλλά «ομαλότητα». Κάπως έτσι απομακρύνεται όλο και περισσότερο ο ορίζοντας της συνολικής καταστροφής του κόσμου της εκμετάλλευσης, του κόσμου της οικονομίας.

Τίποτα δεν εμφανίζεται μπροστά μας, στην ιστορία, ως γεννημένο εκ του μηδενός. Κατ' αυτόν τον τρόπο «πληθωριστικές κρίσεις» εμφανίστηκαν και στο παρελθόν και για να γίνει κατανοητή η τρέχουσα συγκυρία και οι ιδιαίτερες πολιτικές αποχρώσεις της πρέπει καταρχάς να κοιτάζουμε στο παρελθόν.

Ο πληθωρισμός εμφανίζεται ήδη σε προ-καπιταλιστικές εποχές ως αύξηση των τιμών και ταυτόχρονα μείωση της αξίας του χρήματος λόγω αποτυχημένων καλλιεργειών, «φυσικών καταστροφών», πολέμων και επιδημιών οι οποίες οδηγούν σε έλλειψη ενός συγκεκριμένου εμπορεύματος ή μιας ομάδας εμπορευμάτων (σιτάρι, καφές κ.α.). Αυτό διαφέρει από τον τρόπο που εκδηλώνεται το φαινόμενο του πληθωρισμού σήμερα σε αναπτυγμένες καπιταλιστικά χώρες όπως π.χ. η Αργεντινή (99,9%) και η Τουρκία (55,19%), καταρχάς γιατί εκ των πραγμάτων ο εμπορευματικός τομέας διατηρεί πιο σύνθετες σχέσεις με την οικονομία και το κράτος συνολικά. Εξ ορισμού, επομένως, η συζήτηση ξεφεύγει από τα στενά όρια της «ακρίβειας» και αποκτά πολιτικές διαστάσεις, η ανάλυση των οποίων έχει μεγάλη σημασία ώστε να μπορεί να προσανατολιστεί η δράση μας και γενικότερα ο κοινωνικός ανταγωνισμός.

Πολλά από τα μέσα που χρησιμοποιούνται σήμερα για να αντισταθμιστούν οι πιέσεις του πληθωρισμού είτε δεν υπήρχαν είτε δεν χρησιμοποιούνταν ευρέως πριν από τον 19^ο ή ακόμη και τον 20^ο αιώνα. Για παράδειγμα, η αναπροσαρμογή των μισθών με βάση τον πληθωρισμό πρωτοεφαρμόστηκε στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και άρχισε να χρησιμοποιείται ευρέως μόλις μετά τον Β'

Παγκόσμιο Πόλεμο λόγω της αναγνώρισης της ισχύος του εργατικού κινήματος. Η μαζική χρήση των έντοκων αποταμιευτικών λογαριασμών, πόσο μάλλον οι πιο εξελιγμένες επενδυτικές επιλογές, εμφανίστηκαν στις αρχές του 19^{ου} αιώνα με τη μορφή κυρίως φιλανθρωπικών οργανώσεων που είχαν σκοπό να προωθήσουν την αποταμίευση μεταξύ των φτωχών για να μπορέσουν αυτοί να ενσωματωθούν καλύτερα και να πειθαρχήσουν στην εργασιακή ηθική της νέας βιομηχανικής κοινωνίας. Αυτές οι καινοτομίες, στις οποίες αργότερα θα συμπεριληφθεί και μια φορολογική δομή που να ανταποκρίνεται καλύτερα στις γενικές μεταβολές των τιμών και των εισοδημάτων, αποτελούν ένα περιορισμένο υποσύνολο των πολλών θεσμών στους οποίους βασίζεται ο σύγχρονος καπιταλισμός. Χωρίς αυτούς, ακόμη και ένας αργός, επίμονος πληθωρισμός θα μπορούσε να ωθήσει μια κυβέρνηση, μια ιδιωτική επιχείρηση ή την ευρύτερη κοινωνία σε «αφερεγγυότητα» για δεκαετίες. Ακόμα και οι Ηνωμένες Πολιτείες έφτασαν στο σημείο να εκδώσουν ομόλογα σε ξένο νόμισμα (μάρκο δυτικής Γερμανίας, ελβετικό φράγκο κ.α.), γνωστά και ως ομόλογα Roosa, για μια περίοδο μεταξύ 1962 και 1971, προκειμένου να ξεπεράσουν τα μεγάλα προβλήματα σταθερότητας του δολαρίου, κάτι που εν τέλει έγινε κατορθωτό μόνο με τη μονομερή αποχώρηση λίγο αργότερα από το μέχρι τότε συμφωνημένο σύστημα συναλλαγματικών ισοτιμιών, γνωστό και ως σύστημα Bretton Woods.

Κατά την τελευταία εικοσαετία, μέχρι την εμφάνιση της covid-19, το μεγαλύτερο μέρος των κρατών κατάφερε να εξασφαλίσει ένα επίπεδο σταθερότητας των τιμών που είναι ιστορικά ιδιαίτερο, δεύτερο μόνο μετά το επίπεδο σταθερότητας που επιτεύχθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Μεταξύ του 2000 και του 2008, μόνο δεκαπέντε από τις 154 κράτη για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία είδαν τον πληθωρισμό να υπερβαίνει 40% για τουλάχιστον ένα έτος: Αγκόλα, Αζερμπαϊτζάν, Λευκορωσία, Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, Δομινικανή Δημοκρατία, Ισημερινός, Αιθιοπία, Ιράκ, Μαυροβούνιο, Μιανμάρ, Ρουμανία, Σερβία, Σουρινάμ, Τουρκία και Ζιμπάμπουε... Αυτός ο κατάλογος μπορεί να δημιουργήσει την εντύπωση ότι τα προβλήματα πληθωρισμού αφορούν υποανάπτυκτες, εμπόλεμες ή κακοδιαχειριζόμενες χώρες, κοντολογίς κράτη που «ανταποκρίνονται» στην ρητορεία του «rogue/failed state». Ο πληθωρισμός δεν αποτελούσε πιεστικό ζήτημα στη Δύση για περισσότερα από 20 χρόνια, ένα ιστορικό που θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως μια μακρά ιστορία επιτυχούς ελέγχου των τιμών. Μέχρι πρόσφατα, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί με κάποια αξιοπιστία ότι οι «πεφωτισμένες κυβερνήσεις» είχαν «δαμάσει» τον πληθωρισμό.

Αυτό που βλέπουμε σήμερα, που ξεκινά το 2021 και εντείνεται το 2022, είναι κάτι διαφορετικό, ένα πραγματικό σημείο καμπής. Εμφανίστηκε στις αρχές του 2021,

όταν μεγάλα τμήματα της παγκόσμιας οικονομίας ανέκαμπταν από τις επιπτώσεις των μέτρων αντιμετώπισης του κορωνοϊού. Η βιομηχανία αύξησε την παραγωγή που είχε περικοπεί και διαπίστωσε ότι υπήρχε έλλειψη ημιαγωγών, ξυλείας για τις κατασκευές, εμπορευματοκιβωτίων για την έγκαιρη παράδοση εισροών από την Ασία στην Ευρώπη κτλ. Οι σφιχτοδεμένες αλυσίδες εφοδιασμού έσπασαν, είπαν οι απανταχού ιθύνοντες. Οι ημιαγωγοί, η ξυλεία και τα ναύλα έγιναν πιο ακριβά. Αρχικά, οι αυξήσεις σε αυτά τα ολοένα και ακριβότερα εμπορεύματα είχαν περιορισμένη σημασία, επειδή έδρασαν μεμονωμένα και άργησαν να έχουν αντίκτυπο στην τιμή των τελικών προϊόντων.

Ο πληθωρισμός σταδιακά πέρασε το επίπεδο των μεμονωμένων εμπορευμάτων και αρθρώθηκε σε ομάδες βασικών εμπορευμάτων, μετασχηματιζόμενος σε δομικό πληθωρισμό. Ίσως η πιο σημαντική από αυτές τις ομάδες εμπορευμάτων είναι τα ενεργειακά εμπορεύματα, ιδίως το αργό πετρέλαιο. Χρειάζονται παντού στη βιομηχανική παραγωγή, στις μεταφορές, στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και στη γεωργία, ενώ καταλαμβάνουν μεγάλο μέρος του προϋπολογισμού των τελικών καταναλωτών για θέρμανση και μεταφορές. Για αυτό και ο πληθωρισμός άγγιξε ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης άνω του 9% στη ζώνη του ευρώ τον Αύγουστο του 2022, επίπεδο που δεν έχει καταγραφεί στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες εδώ και 40 χρόνια.

Πριν από περίπου 15 χρόνια, η τιμή του πετρελαίου είχε ήδη ανέλθει σε παρόμοιο επίπεδο με το σημερινό, πάνω από 100 δολάρια ανά βαρέλι, αλλά βρήκε μια παγκόσμια οικονομία αποδυναμωμένη από τη χρηματοπιστωτική κρίση, την οποία και οδήγησε σε βαθιά ύφεση προκαλώντας ως παρενέργεια νέα κατάρρευση της τιμής του πετρελαίου. Το 2021, η ραγδαία αύξηση της τιμής του πετρελαίου συνάντησε μια παγκόσμια οικονομία που μόλις είχε ανακάμψει από τα μέτρα κατά της covid-19 χάρη στην κρατική στήριξη. Επομένως, η ζήτηση πετρελαίου παρέμεινε υψηλή και η τιμή του πετρελαίου συνέχισε να αυξάνεται. Επιπλέον, τα προηγούμενα δέκα χρόνια η προσφορά αργού πετρελαίου είχε μειωθεί -με πολιτική απόφαση- λόγω των κυρώσεων κατά της Βενεζουέλας και του Ιράν, καθώς και από τους πολέμους κατά του Ιράκ και της Λιβύης. Οι τιμές του φυσικού αερίου διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή, επειδή το υπάρχον δίκτυο αγωγών, και άρα οι εταιρείες διανομής, καθορίζουν τις συνθήκες της αγοράς. Το καλοκαίρι του 2021, οι τιμές του φυσικού αερίου παρέμεναν παραδοσιακά χαμηλές, επειδή οι εισαγωγείς φυσικού αερίου είχαν συνάψει βραχυπρόθεσμες συμβάσεις προμήθειας σε σταθερές τιμές, καθώς είχαν προβλέψει από καιρό την έναρξη λειτουργίας του Nordstream II, αναμένοντας μάλιστα επιπλέον πτώση των τιμών τότε. Η άνοδος των τιμών μετά τον sars-cov-2 τους ανάγκασε να αγοράσουν σε υψηλότερο επίπεδο από το καλοκαίρι

του 2021 και μετά προδοκώντας περαιτέρω άνοδο των τιμών και η τιμή του φυσικού αερίου αυξήθηκε. Από την άλλη, η τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος αυξήθηκε λόγω της στρόφης προς το ηλεκτρικό ρεύμα παντού για αυτοκίνητα, θέρμανση κτιρίων κ.λπ.

Ο οικονομικός πόλεμος που κήρυξε η Δύση κατά της Ρωσίας οδήγησε προσωρινά την τιμή του πετρελαίου ακόμη υψηλότερα, αλλά υποχώρησε και πάλι και παρέμεινε σε ιστορικά πολύ υψηλό επίπεδο, περίπου στα 90 δολάρια/βαρέλι στις αρχές Σεπτεμβρίου 2022. Η παγκόσμια προσφορά πετρελαίου δεν άλλαξε σχεδόν καθόλου λόγω της άρνησης των ΗΠΑ και πολλών κρατών της ΕΕ να αγοράσουν ρωσικό πετρέλαιο, αλλά και επειδή το ρωσικό πετρέλαιο άρχισε να πωλείται αλλού. Η ευρωπαϊκή τιμή του φυσικού αερίου είχε ήδη εκραγεί από τον Μάρτιο του 2022, όταν οι χώρες του ΝΑΤΟ κήρυξαν οικονομικό πόλεμο στη Ρωσία. Στη συνέχεια, φάνηκε αρχικά να υποχωρεί στα προπολεμικά επίπεδα. Από τον Ιούνιο και μετά, ανέβηκε και πάλι απότομα, όταν έγινε σαφές ότι η αγοραστική έξαρση της Γερμανίας και της ΕΕ συνέβαλε εν τέλει στην αύξηση της ζήτησης για φυσικό αέριο σε όλο τον κόσμο, ενώ παράλληλα η Ρωσία, από την πλευρά της, περιόριζε τις προμήθειες φυσικού αερίου στη Δυτική και Κεντρική Ευρώπη.

Δεν μπορούμε να γνωρίζουμε, φυσικά, όλες τις διεργασίες στο ρωσικό επιτελείο, αλλά νομίζουμε ότι μπορεί βάσιμα πια να αποκατασταθεί μια σύνδεση ανάμεσα στο timing της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία και την εμπέδωση του πληθωριστικού φαινομένου σε όλο τον πλανήτη. Πόλεμος και πληθωρισμός υπερτίθενται ο ένας του άλλου και συμβάλλουν στη δημιουργία ενός κύματος που μετασχηματίζει τη ζωή δισεκατομμυρίων προλετάρων. Τι μπορούμε, όμως, να περιμένουμε από αυτή τη νέα συνθήκη;

Ορισμένοι «ειδικοί» στο παρελθόν έχουν προσπαθήσει να αποκαταστήσουν μια σχέση ανάμεσα στην άνοδο των τιμών γενικά και την εμφάνιση εξεγέρσεων, ταραχών, επαναστάσεων, ανατροπής κυβερνήσεων κ.α. ακόμα και σε βάθος 500 χρόνων. Όμως, αυτές, ως κοινωνικοϊστορικά φαινόμενα, δεν είναι δυνατόν να αναλυθούν σε μια σειρά «παραμέτρων», τις οποίες το μόνο που θα απέμενε να κάνουμε θα ήταν να τις συσχετίσουμε ποσοτικά μεταξύ τους κατασκευάζοντας χρονοσειρές και διαγράμματα. Έτσι, όχι μόνο δεν θα κατανοούσαμε τις πραγματικές κοινωνικές εντάσεις που τις παρήγαγαν, αλλά και θα καθλώνναμε τις εαυτές μας στον ρόλο του θεατή και του καταναλωτή αφηρημένης επιστημονικής γνώσης.

Κατά τις πιο πρόσφατες πληθωριστικές κρίσεις στις δεκαετίες που ακολούθησαν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, πολλοί υπέδειξαν μια συσχέτιση μεταξύ της αύξησης των μισθών και του πληθωρισμού. Πέρα από την κριτική που θα μπορούσε να γίνει σε αυτή την αντίληψη

για τον περιορισμένο χαρακτήρα της, θα μπορούσαμε να προχωρήσουμε περαιτέρω και να ισχυριστούμε ότι πρόκειται για μια προσπάθεια ποσοτικοποίησης φαινομένων που είναι κατ'εξοχήν ποιοτικά: τι σήμαινε άνοδος των τιμών και κατ'επέκταση ποια ήταν η θέση της οικονομίας σε κάθε δεδομένη εποχή; Τι πραγματικά συνέβη πχ. στο ιταλικό και ελληνικό κράτος εκείνη την περίοδο (στα οποία εμφανίστηκε αυξημένος πληθωρισμός); Και ακόμη πιο πίσω: πόσο εμβληματική υπήρξε, και μέσω της διαχείρισης του χρήματος και της εμφάνισης του υπερπληθωρισμού, η διαχείριση του κοινωνικού ζητήματος στη Γερμανία μετά το τέλος του Α΄ παγκοσμίου πολέμου; Για να μελετήσουμε το φαινόμενο του πληθωρισμού θα πρέπει πρώτα να αποκαταστήσουμε στα αναλυτικά μας εργαλεία την *πρωταρχικότητα της ποιοτικής προσέγγισης*, γιατί η ίδια η σχέση εκμετάλλευσης, πόσο μάλλον το εξεγερτικό φαινόμενο, υπερβαίνει τη μετρησιμότητα και το ύψος του μισθού.

Διπλή υπόθεση εργασίας

Εκτιμώντας ότι είναι αναγκαία μια κατά το δυνατόν λογικά, ιστορικά και πολιτικά συνεκτική υπόθεση μετά από τρία χρόνια διαχείρισης της κρίσης covid-19, θα μπορούσαμε συνοπτικά να θεωρήσουμε τα εξής:

1. Η στάση των κυρίαρχων απέναντι στην covid-19, και στη δυνητικά διαλυτική επίδραση που θα μπορούσε να έχει στους καπιταλιστικούς κοινωνικούς σχηματισμούς, καθορίστηκε από τον «φόβο των μαζών», από τον φόβο του πιθανού ξεσπάσματος εξεγέρσεων. Αυτό δείχνει η ιστορία των επιδημιών στην Ευρώπη, και όχι μόνο, ήδη από τον δέκατο ένατο αιώνα. Επιπλέον, το καπιταλιστικό καθεστώς ήταν ήδη περισσότερο ευάλωτο, καθώς το αμέσως προηγούμενο χρονικό διάστημα είχαν ξεσπάσει πολλές ταραχές σε διάφορα σημεία του πλανήτη (ενδεικτικά Χιλή, Σουδάν, Εκουαδόρ, Αιτή, Λίβανος, Κολομβία, Χονγκ Κονγκ, Βολιβία, Ιράν, Ιράκ κ.α) η ανάπτυξη στα βασικά κέντρα καπιταλιστικής συσσώρευσης ήταν αδύναμη, ενώ όπως αποδείχθηκε είχε αποσοβηθεί την τελευταία στιγμή μια σημαντική κρίση ρευστότητας το Σεπτέμβριο του 2019⁷. Στη βάση του, όμως, πρόκειται για ένα σύγχρονο καπιταλιστικό σύστημα, το οποίο κυριαρχείται από τη λογική του χρηματοπιστωτισμού, με άλλα λόγια από παγκοσμιοποιημένες αξιακές και εφοδιαστικές αλυσίδες αυξημένου ρίσκου που υπόκειται σε διαρκή επιτήρηση από τους επενδυτές

⁷ Βασική αναφορά για αυτό παραμένει, παρά τις επιμέρους διαφωνίες μας, το κείμενο του Fabio Vighi «Μια αυτοεκπληρούμενη προφητεία: συστημική κατάρρευση και προσομοίωση πανδημίας», το οποίο μπορεί να βρεθεί στο edromos.gr. Οπωσδήποτε, χρειάζεται να βρεθούν περισσότερα στοιχεία για αυτό το γεγονός, το οποίο εν πολλοίς έχει κρατηθεί στο περιθώριο.

–αυτές οι αλυσίδες είναι ευάλωτες σε απρόβλεπτα γεγονότα και πρέπει να προστατεύονται με όλα τα μέσα, οικονομικά και στρατιωτικά. Από οικονομικής άποψης, αποκαλούμε κρίση covid-19 τη μεγάλη και απότομη πτώση του ΑΕΠ που προκλήθηκε συνειδητά από τους κυρίαρχους λόγω των lockdowns:

2. Απαραίτητο συμπλήρωμα των στρατιωτικά οργανωμένων lockdowns ήταν η παροχή επιδομάτων σε μεγάλα κομμάτια του ενεργού πληθυσμού, συμπληρώνοντας με αυτό τον τρόπο και δίνοντας το πλήρες νόημα της αντιεξέγερσης: τα όπλα και το χρήμα πρέπει να συνδυάζονται στη διαχείριση των υποτελών τάξεων. Σε κάθε κοινωνικό σχηματισμό, οι παροχές επιδομάτων (οι οποίες, ειδικά σε ευρωπαϊκό έδαφος, έρχονται σε αντίθεση με τη λογική που υπαγορεύτηκε από τη διαχείριση της προηγούμενης κρίσης την περίοδο 2007-2012 και η οποία απαιτούσε την εκκαθάριση των μη κερδοφόρων κεφαλαίων προκειμένου να ανακάμψει η συσσώρευση) οργανώθηκαν με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με τους ταξικούς-κοινωνικούς συσχετισμούς που επικρατούν. Τότε, τα πακέτα διάσωσης αφορούσαν μόνο τις επιχειρήσεις. Εδώ, σε αυτά τα «πακέτα διάσωσης» προς τις επιχειρήσεις, τους/τις άνεργους/ες και τις/τους μισθωτούς, εντοπίζεται η αιτία της απότομης ανόδου του πληθωρισμού⁸. Οι ρίζες του πληθωρισμού είναι πολιτικές και, όπως και στην πετρελαϊκή κρίση του 1973, χρειάζεται να βρεθούν εξιλαστήρια θύματα⁹:

Η νομισματική κρίση, η οποία αποτέλεσε το πρώτο σημάδι της συνολικής κρίσης που εκδηλώνεται τώρα και η οποία εξακολουθεί να αποτελεί καθοριστικό στοιχείο της οικονομικής κατάστασης, έχει πλέον υποχωρήσει στο παρασκήνιο. Λειτουργεί ένα είδος μηχανισμού απόκρυψης: είναι βολικό να ξεκινάμε από το 1973 και την πετρελαϊκή κρίση, η οποία παραμένει ανεξήγητη. Όσο για τους εμπειρογνώμονες που ανατρέχουν στα χρόνια 1965-1970, πολλοί από αυτούς το κάνουν σήμερα από μια ολοένα και πιο ανοιχτά εκφρασμένη ταξική άποψη: σύμφωνα

⁸ Για μια πιο ποιοτική ανάλυση του ζητήματος, υπάρχει και ένα κείμενο του Jasper Bernes που μπορεί να βρεθεί εδώ: <https://brooklynrail.org/2022/02/field-notes/Been-Down-So-Long-It-Looks-Like-Up-To-Me>.

⁹ Απόσπασμα από ένα κείμενο της Suzanne de Brunhoff με τίτλο *Ταξική πάλη και αγώνας ενάντια στον πληθωρισμό*, Le Monde Diplomatique, Νοέμβριος 1974.

Πίνακας 1: Σύγκριση της κρίσης του 2008 και της κρίσης Covid (δεδομένα Ιουνίου 2020)
Παράμετρος υπό μελέτη: βιομηχανική παραγωγή (εκτός κατασκευών για την Κίνα)

ΠΒΠ: πτώση βιομηχανικής παραγωγής %		Κρίση 2008	Κρίση Covid
Ευρωζώνη (Eurostat)	ΠΒΠ	-21,00%	-27,00%
	Σε: αριθμός μηνών	13 μήνες	3 μήνες
ΗΠΑ (Fred Saint-Louis)	ΠΒΠ	-17,30%	-16,50%
	Σε: αριθμός μηνών	18 μήνες	2 μήνες
Κίνα (Fred Saint-Louis)	ΠΒΠ	-13,40%	-17,00%
	Σε: αριθμός μηνών	17 μήνες	6 μήνες
Ιαπωνία (2008 : Fred Saint-Louis)	ΠΒΠ	-30,00%	-14,00%
	Σε: αριθμός μηνών	12 μήνες	3 μήνες

με αυτούς, ήταν τα ανεύθυνα συνδικάτα που προκάλεσαν την επιτάχυνση του πληθωρισμού, και έτσι απαξιώθηκαν. Οι Άραβες [πετρελαιάδες], τα συνδικάτα... έτσι ο καπιταλισμός αθρώνεται. Απέναντι σε αυτή την επιβλαβή ιδεολογία, η οποία παίζει με τους φόβους ενός κοινού που έχει τραυματιστεί από την ταυτόχρονη υποβάθμιση του χρήματος και της απασχόλησης, πρέπει να προτείνουμε μια ορθολογική εξήγηση του πληθωρισμού και, ειδικότερα, να προσπαθήσουμε να διαφωτίσουμε τα μυστήρια του καπιταλιστικού χρήματος και της πίστωσης. Η καταπολέμηση του φετιχισμού που ενυπάρχει στο τελευταίο σημαίνει επίσης ότι αντιμετωπίζουμε τους αστούς ειδικούς σε ένα από τα αγαπημένα τους πεδία.

Το φαινόμενο του πληθωρισμού

Γενικά, πριν από οποιαδήποτε συζήτηση σχετικά με το τι είναι πληθωρισμός, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι η επίλυση της χρηματοπιστωτικής κρίσης δεν επαρκεί από μόνη της για να δημιουργήσει μια νέα συμβατότητα μεταξύ της δομής της παραγωγής και της κατανομής του συνολικού εισοδήματος, ικανή να ξεκινήσει έναν νέο κύκλο συσσώρευσης. Αυτή η επίλυση αντιπροσωπεύει μια στιγμή της κοινωνικής κρίσης κατά την οποία οι ταξικές και κοινωνικές αντιπαραθέσεις δεν μπορούν πλέον να καναλιζαριστούν από τις προηγούμενες θεσμικές μορφές και δίνουν το έναυσμα για μια διαδικασία κοινωνικού μετασχηματισμού, η οποία μπορεί να προκληθεί από βαθιές μετατοπίσεις των πολιτικών συσχετισμών. Κάτι ανάλογο με την περίπτωση του New Deal στο παρελθόν. Τέτοιου είδους μετατοπίσεις

μπορούν στη συνέχεια να προκαλέσουν, σε ένα πολιτικό και ιδεολογικό κλίμα που δεν απειλεί τον ίδιο τον καπιταλισμό, εκείνους τους μείζονες μετασχηματισμούς στην κοινωνική οργάνωση της εργασίας και της ζωής γενικότερα, οι οποίοι θα δώσουν το έναυσμα για μια νέα και διαρκή συσσώρευση κεφαλαίου.¹⁰

Κάθε συζήτηση για το ξεπέρασμα μιας κρίσης συνδέεται άρρηκτα με τη διερεύνηση των προϋποθέσεων αποκατάστασης ενός νέου σταθερού καθεστώτος συσσώρευσης και των κοινωνικών δυναμικών που θα μπορούσαν να ωθήσουν προς μια τέτοια κατεύθυνση. Σε αυτό το επίπεδο, ο πληθωρισμός εισάγει ένα στοιχείο καινοτομίας που αρχίζει να αλλάζει το παιχνίδι. Όπως έχει ειπωθεί συχνά, οποιαδήποτε αναδιάρθρωση δεν θα περιλάμβανε μόνο τη μείωση της αξίας των εμπορευμάτων στο σημερινό καλάθι διαβίωσης, αλλά θα περιλάμβανε επίσης μια πλήρη αναθεώρηση των τρόπων αναπαραγωγής των υποτελών τάξεων. Για να γίνει αυτό, θα πρέπει, για παράδειγμα, να τιθασευτούν οι σύγχρονες εταιρίες-πλατφόρμες και άλλες πολύ μεγάλες εταιρίες που διαθέτουν τις απαραίτητες τεχνολογίες τηλεπικοινωνιών και πληροφορικής, έτσι ώστε τα πλεονεκτήματα παραγωγικότητάς τους να εξαπλωθούν σε άλλους τομείς. Αυτό θα αποτελούσε μέρος ενός πολύ ευρύτερου μετασχηματισμού, πιθανότατα σε μεγαλύτερη κλίμακα από τις δύο αναδιρθρώσεις του 20^{ου} αιώνα (φορντικές και μεταφορντικές). Μόνο μια κοινωνική κρίση μπορεί να θέσει κάτι τέτοιο στην ημερήσια διάταξη. Ζούμε κάτι τέτοιο; Θα μπορούσε ο πόλεμος στην Ουκρανία να αποτελέσει μοχλό ευρύτερων ανακατατάξεων προς αυτή την κατεύθυνση; Ενδεχομένως ναι. Για παράδειγμα, ήδη εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει εκφραστεί μια σημαντική αντιπαράθεση μεταξύ της Γερμανίας (και των χωρών-εργολάβων που εξαρτώνται από τη βιομηχανία της) και της Γαλλίας/Ισπανίας για τον ρυθμό και το βάθος της ενεργειακής αναδιάρθρωσης που απαιτείται, με απρόβλεπτα αποτελέσματα.

Ο πληθωρισμός, στη σύγχρονη μορφή του, εμφανίζεται για πρώτη φορά στις αρχές του εικοστού αιώνα και σχετίζεται άμεσα με τις διεργασίες που προηγήθηκαν και ακολούθησαν τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Τα ιστορικά, άρα και θεωρητικά, θεμέλια του πληθωρισμού είναι επομένως τα ίδια με εκείνα της κρίσης και του πολέμου και της βίαιης απαξίωσης κεφαλαίου και εργασιακής δύναμης που συντελέστηκε εκείνη την περίοδο. Η μνήμη αυτής της απαξίωσης, η οποία με οικονομικούς όρους έχει πάρει το όνομα αποπληθωρισμός, αποτελεί

και το όριο της αστικής διαχείρισης ενός καπιταλιστικού κοινωνικού σχηματισμού: ο αποπληθωρισμός είναι ένα φαινόμενο το οποίο πρέπει να αποφεύγεται πάση θυσία. Γι' αυτό και ένα μικρό ποσοστό πλεονάζοντος χρήματος, δηλαδή μια μόνιμη αλλά μικρή απόκλιση μεταξύ της αξίας των εμπορευμάτων που κυκλοφορούν και της αξίας του χρήματος που μεσολαβεί στην αγορά για να διευκολύνει τις αγοραπωλησίες εμπορευμάτων, είναι όχι απλά επιθυμητό αλλά και αναγκαίο. Ο πληθωρισμός, ο οποίος μπορεί σε ένα πρώτο επίπεδο να οριστεί ως αυτή η απόκλιση, γίνεται επομένως δομικό χαρακτηριστικό της οικονομικής λειτουργίας στον σύγχρονο καπιταλισμό, ειδικά μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, και επανεμφανίζεται σε διάφορα επίπεδα παράλληλα με τη διεξαγωγή πολέμων εκ μέρους των Ηνωμένων Πολιτειών και των συμμάχων τους: Κορέα, Βιετνάμ, εισβολή του Γιομ Κιπούρ. Είναι από τα τέλη της δεκαετίας του '70 και μετά που η διαχείριση του χρήματος, με τη μορφή του μονεταριστικού δόγματος, θα αποκτήσει τα σύγχρονα χαρακτηριστικά της αυστηρής δημοσιονομικής πολιτικής, της ηγεμονίας του χρηματοπιστωτισμού και της επέκτασης του χρέους.

Παρά την ιλιγγιώδη αύξηση του πιστωτικού χρήματος, δηλαδή του χρήματος που δημιουργήθηκε από τις ίδιες τις τράπεζες με διάφορες μορφές πέρα και πάνω από το κλασικό εθνικό τραπεζογραμμάτιο του οποίου η έκδοση συνέχισε να αποτελεί μονοπώλιο της κεντρικής τράπεζας κάθε κράτους, ο πληθωρισμός μπόρεσε να παραμείνει σε πολύ χαμηλά επίπεδα ακριβώς γιατί ήταν εφικτό να στεγανοποιηθεί σχετικά η πιστωτική σφαίρα από τη σφαίρα της λεγόμενης «πραγματικής οικονομίας». Μετά από πενήντα χρόνια, ωστόσο, είναι μάταιο να μιλάμε για στεγανοποίηση: ο χρηματοπιστωτικός τομέας έχει διογκωθεί σε τέτοιον βαθμό που δεν μπορεί πλέον να διαχωριστεί από οποιαδήποτε άλλη κοινωνικοοικονομική σφαίρα. Το πιστωτικό χρήμα έχει γίνει πλέον κυρίαρχο, διαμεσολαβεί σχεδόν όλες τις κοινωνικές σχέσεις με διάφορες μορφές και τείνει να γίνει η κυρίαρχη μορφή χρήματος της εποχής εκτοπίζοντάς το προηγούμενο εθνικό χρήμα που είχε τη μορφή νομίσματος αναγκαστικής κυκλοφορίας επιβλεπόμενου από το κράτος. Οι υποτελείς τάξεις πρέπει πλέον να αποτελούν αντικείμενο διαχείρισης με διαφορετικό τρόπο: στην αρχή, έπρεπε οι μισθοί να πληρώνονται υποχρεωτικά μέσω τράπεζας· μετά τα (ανώνυμα) επιδόματα παίρνουν τη μορφή των (προσωποποιημένων) pass.

Η ελληνική περίπτωση

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται αναλυτικά, από δημοσιονομικής και χρονολογικής πλευράς, τα μέτρα της ελληνικής κυβέρνησης για τη «στήριξη νοικοκυριών και επιχειρήσεων» απέναντι στην αύξηση της τιμής

¹⁰ Και μόνο η απλή ανάγνωση των μέτρων που συμπεριελήφθησαν κάτω από το γενικό τίτλο *New Deal* δείχνει ότι η διαχείριση της μεγάλης ύφεσης του 1929 δομήθηκε πάνω σε σημαντικές αλλαγές τόσο στον χρηματοπιστωτικό τομέα όσο και στη μισθωτή σχέση. Ενδεικτικά εδώ: https://el.wikipedia.org/wiki/New_Deal.

Πίνακας 6: Κόστος δημοσιονομικής στήριξης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, Σεπτέμβριος 2021-Φεβρουάριος 2023

Μέτρα	Κόστος (σε εκατομμύρια ευρώ)	Περίοδος εφαρμογής
Πακέτα Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου 2021: επιδοτήσεις τιμών ρεύματος και φυσικού αερίου, επιδοτήσεις εισοδήματος.	1300	Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος '21
Ιανουάριος 2022: επιδοτήσεις τιμών ρεύματος και φυσικού αερίου (για νοικοκυριά κι επιχειρήσεις)	395	Ιανουάριος '22
Φεβρουάριος 2022: επιδοτήσεις τιμών ρεύματος και φυσικού αερίου (για νοικοκυριά κι επιχειρήσεις)	350	Φεβρουάριος '22
Μάρτιος-Απρίλιος 2022: επιδοτήσεις τιμών, μέτρα εισοδηματικής στήριξης για τους ευάλωτους, επιδοτήσεις τιμών καυσίμων, επιδοτήσεις εισοδήματος για την κατανάλωση καυσίμων	1100	Μάρτιος-Απρίλιος '22
Απρίλιος 2022: πρόσθετες επιδοτήσεις φυσικού αερίου και εκπτώσεις κόστους	88,74	Απρίλιος '22
Απρίλιος - Ιούνιος 2022: Fuel Pass	130	Απρίλιος-Ιούνιος '22
Μάιος - Ιούνιος 2022: επιδοτήσεις τιμών ρεύματος και φυσικού αερίου (για νοικοκυριά κι επιχειρήσεις)	1100	Μάιος -Ιούνιος '22
Ιούνιος 2022: Power Pass	295,6	Δεκέμβριος '21-Μάιος '22
Ιούλιος 2022: επιδοτήσεις τιμών ρεύματος και φυσικού αερίου (για νοικοκυριά κι επιχειρήσεις)	722	Ιούλιος '22
Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2022: Fuel Pass 2	200	Ιούλιος-Σεπτέμβριος '22
Αύγουστος 2022: επιδοτήσεις τιμών ρεύματος και φυσικού αερίου (για νοικοκυριά κι επιχειρήσεις)	1136	Αύγουστος '22
Σεπτέμβριος 2022: επιδοτήσεις τιμών ρεύματος και φυσικού αερίου (για νοικοκυριά κι επιχειρήσεις)	1900	Σεπτέμβριος '22
Οκτώβριος 2022: επιδοτήσεις τιμών ρεύματος και φυσικού αερίου (για νοικοκυριά κι επιχειρήσεις)	1100	Οκτώβριος '22
Σύνολο	9817,34	5.4% του ΑΕΠ

πηγή: έρευνα Eteron για τον πληθωρισμό στην Ελλάδα

του ηλεκτρικού ρεύματος. Σε αντίθεση με την πολιτική που υιοθετήθηκε κατά τη διαχείριση της covid-19, η Ελλάδα βρέθηκε στις πρώτες θέσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών όσον αφορά το ποσοστό του ΑΕΠ της που διατέθηκε για μέτρα στήριξης απέναντι στη γενικότερη άνοδο των τιμών και πέραν της ενέργειας. Οπωσδήποτε, ένα μέρος της «έμμεσης φορολογίας» μέσω του πληθωρισμού (με την έννοια πως η αύξηση των τιμών αυξάνει και τα κρατικά έσοδα) διοχετεύτηκε για την υλοποίηση της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης στον ενεργειακό τομέα, η οποία δεν αφορά μόνο τη ΔΕΗ και τις θυγατρικές της, αλλά και τις πετρελαϊκές εταιρείες. Δεν ήταν, ωστόσο, εφικτή με ποσοτικούς όρους η επανάληψη της ίδιας στρατηγικής περιορισμού του εργατικού εισοδήματος όπως δυόμισι χρόνια προηγουμένως.

Περί της κριτικής του χρήματος

Υπάρχουν, το γνωρίζουμε, διαφορετικοί τρόποι προσέγγισης του «φαινομένου». Ορισμένοι προτιμούν τη θεωρητική ανάλυση των νομισματικών δομών και την ερμηνεία των κρίσεων, ιδίως της κερδοσκοπίας, αλλά δεν βλέπουν τον θεμελιακό ρόλο της κοινωνικής συνοχής που έχει το χρήμα, που, προφανώς, δεν είναι απλά «μέσο πληρωμών». Άλλοι, από την άλλη πλευρά, επικροτούν την κριτική του χρήματος, θεωρούν όμως ότι πρέπει να προχωρήσουμε κι άλλο προς την κρίσιμη κατεύθυνση της ανάδειξης των «αντιφάσεων μεταξύ παραγωγικών δυνάμεων και παραγωγικών σχέσεων». Αρνούμενοι

οποιαδήποτε σχετική αυτονομία στα νομισματικά φαινόμενα, θεωρούν αβάσιμες τις συγκεκριμένες αναλύσεις, όπως, για παράδειγμα, σχετικά με τη νομισματική πολιτική των ΗΠΑ.

Αυτό σημαίνει ότι οι κριτικές αυτές είναι συμμετρικές και ότι η άποψή μας βρίσκεται στη μέση; Όχι, επειδή δεν βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο. Επιχειρούμε να ορίσουμε τον κοινωνικό δεσμό με βάση την έννοια της κυριαρχίας. Θεωρούμε ότι το χρήμα είναι πάνω απ' όλα μια αρχή κυριαρχίας. Η αρχή αυτή δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να χαρακτηριστεί μόνο με ποσοτικούς όρους ως φυσικό φαινόμενο, γιατί θεμελιώνει εκ των έσω τις οικονομικές σχέσεις ως σχέσεις εξουσίας δείχνοντας παράλληλα τον ιστορικό τρόπο με τον οποίο αυτές διαμορφώνονται.

Το ατομικό συμφέρον είναι η άλλη πλευρά του χρήματος ως απεριόριστη επιθυμία για κέρδος. Αυτό το άπειρο συσκοτίζεται πίσω από τους επίσημους εταιρικούς ισολογισμούς. Το χρήμα είναι αμφίσημο. Η ίδια κοινωνική σχέση, η κυριαρχία, παίρνει τόσο τη λαμπρή μορφή της κανονικοποιητικής αρχής, του ομόφωνα αναγνωρισμένου νομισματικού θεσμού, όσο και τη σκοτεινή μορφή του πλούτου, της φοβερής και μάταιης υπόσχεσης της αυτάρκειας που στοιχειώνει τα άτομα στις σύγχρονες κοινωνίες.

Η εποχή μας σε δυο διαγράμματα

Η άμεση ιστορική συσχέτιση πολέμου, κοινωνικών κρίσεων και πληθωρισμού φαίνεται ξεκάθαρα στο δεύτερο διάγραμμα. Οι πληθωριστικές κρίσεις δεν αφορούν απλά σε ένα τεχνικό οικονομικό ζήτημα ή μια κάποια αρρυθμία της καπιταλιστικής μηχανής που αφορά στενά οικονομικά μεγέθη: η διαχείριση του πληθωρισμού είναι ένα κατεξοχήν πολιτικό εργαλείο διευθέτησης, υποτίμησης, επανακαθορισμού των ορίων ισχύος των υποτελών τάξεων. Η χρήση του χρήματος –όπως είπαμε και πιο πάνω– γίνεται ένα όπλο ακριβείας απέναντι στις διεξαγόμενες ή κυοφορούμενες κοινωνικές ανταρσίες. Από την άλλη πλευρά ο πρώτος πίνακας που αφορά στο καθεστώς των διεθνών οικονομικών κυρώσεων δείχνει πως σε διεθνικό επίπεδο το χρήμα αποτελεί –επιταχυνόμενα τις τελευταίες δεκαετίες– μια προέκταση των «συνδυασμένων», εφαρμοσμένων μεθόδων σύγκρουσης, κατά τα λόγια του στρατηγού Γερασίμωφ.

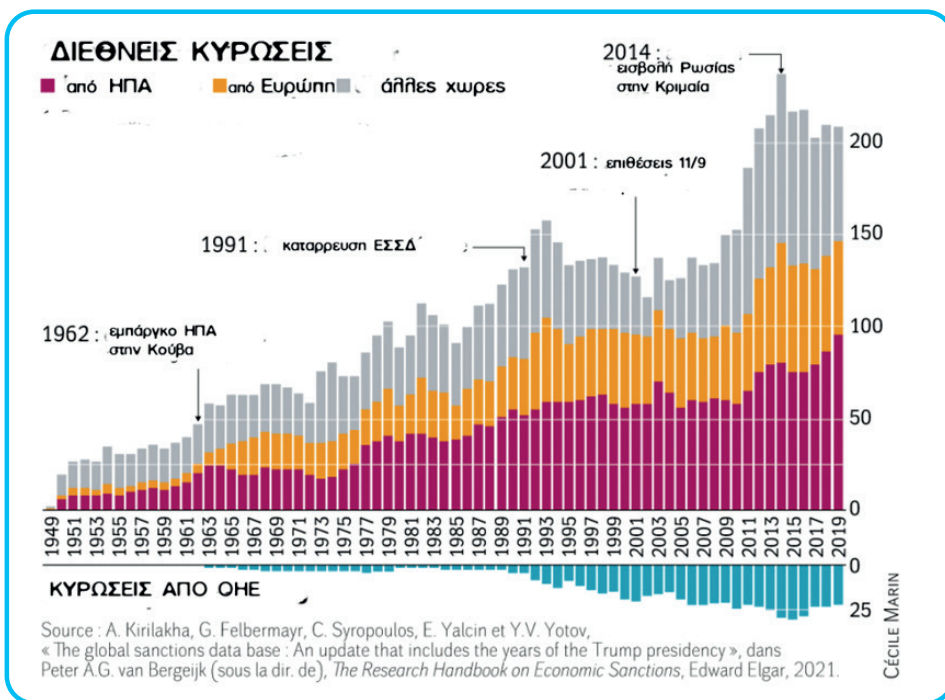
Δεν μπορούμε ούτε θέλουμε να γίνουμε μάντεις για το αν και πώς θα ξεπεράσουν τα αφεντικά του κόσμου (και αυτήν την κρίση. Αν ο πληθωρισμός αποτελεί ένα προσωρινό «φαινόμενο» ή ένα μονιμότερο, αν η αδυναμία των ηγεμόνων να παραγάγουν λύσεις στα προβλήματά τους θα οδηγήσει σε επίταση της σύγκρουσης με πραγματικά πολεμικούς όρους ή θα αναζητηθεί κάποιο ενδιάμεσο στάδιο σταθερότητας για να επανεκκινήσει η «ανάπτυξη». Το ότι οι συνθήκες και η οργάνωση του κοινωνικού –από το ξέσπασμα της κρίσης covid-19 και έπειτα– κουβαλάει πολλά στοιχεία που μοιάζουν με «πολεμικό προοίμιο» δεν σημαίνει πως βρισκόμαστε μπλεγμέν@ σε μια πολεμική οικονομία, και αυτό διότι καταρχάς λείπει το κομμάτι της μαζικής κοινωνικής συστράτευσης. Θα μπορούσαμε περισσότερο να μιλήσουμε για την ολοένα και επιταχυνόμενη διεύρυνση της έννοιας της διακινδύνευσης, του ρίσκου, που μοιάζει να οργανώνει όλες τις πτυχές του κοινωνικού αλλά και την πραγματική συνειδησιακή εμπέδωση από τα κοινωνικά κομμάτια αυτής της συνθήκης. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα ίσως είναι η επαναφορά της πιθανότητας «πυρηνικού ολέθρου» με το ξεκίνημα του πολέμου στην Ουκρανία.

Η τρέχουσα συγκυρία είναι γεμάτη από «προμηνύματα» πως ο παγκόσμιος καπιταλισμός όχι μόνο δεν βρίσκεται σε φάση εξόδου, αλλά ούτε καν απεμπλοκής από τις διαδοχικές και επικαλυπτόμενες κρίσεις: οι πρόσφατες χρηματοπιστωτικές κρίσεις σε τράπεζες στις ΗΠΑ, στην Ελβετία και, ενδεχομένως, τη Γερμανία, η πιθανή

άμεση κήρυξη χρεωκοπίας αρκετών κρατών (ανάμεσά τους και η Αίγυπτος, με ό,τι αυτό μπορεί να σημαίνει για τον εκεί πληθυσμό που ζει ακόμα στον «αστερισμό» της συντριβής της εξέγερσης του 2011, αλλά και ευρύτερα για την περιοχή και τον καλό σύμμαχό του αιγυπτιακού κράτους, την Ελλάδα), η μεγάλη κοινωνική αναστάτωση στην Γαλλία, ο ανταγωνισμός μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας που συνεχώς βαθιάει, δηλώνουν το μέγεθος του αδιεξόδου.

Το μόνο που υπάρχει ως προοπτική για τις υποτελείς τάξεις είναι η δυστοπία. Προτιμάμε παρόλα αυτά, αντί για την μαντική ικανότητα, να εξασκήσουμε και να προωθήσουμε στο μέτρο των δυνατοτήτων μας την τέχνη της από τα κάτω αποσταθεροποίησης, της μόνης πραγματικής κρίσης που φοβούνται οι κυρίαρχοι.

Χρειάζεται να συζητήσουμε και να διακρίνουμε την ιδιαιτερότητα της εποχής μας, πράγμα δύσκολο χωρίς η προτεραιότητα των κοινωνικών αντιστάσεων – από τις πλατείες και μετά, αλλά ειδικά την τελευταία τριετία– να τεθεί στο επίκεντρο κάθε συζήτησης με στόχο

τη διάρρηξη των κοινωνικών σχέσεων καταπίεσης και εκμετάλλευσης.

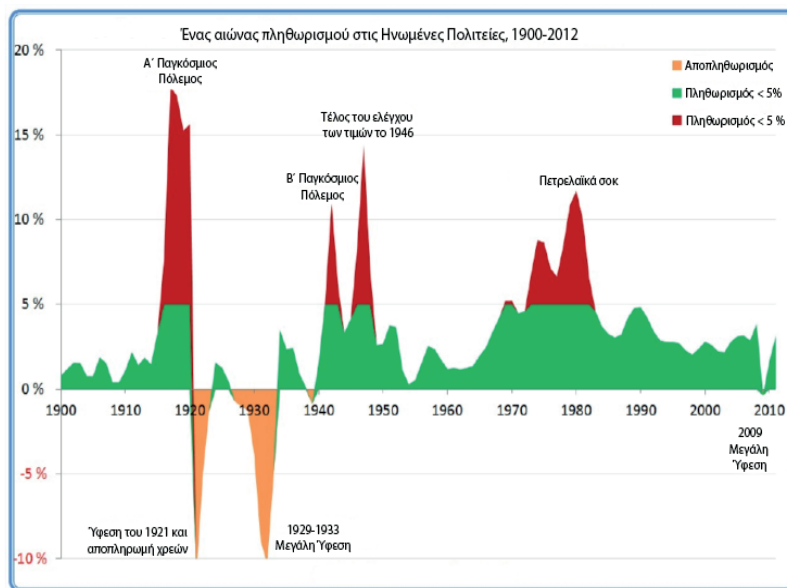
Είναι δύσκολο για εμάς να σκεφτούμε την επιστροφή κοινωνικών αγώνων μεγάλης κλίμακας χωρίς να προσπαθήσουμε να συμπεριλάβουμε και να αντιληφθούμε τη σημασία γεγονότων όπως το κίνημα των αφροαμερικάνων στις Ηνωμένες Πολιτείες, όσα συμβαίνουν στο Ιράν τους τελευταίους μήνες, την κληρονομιά του antiglobal κινήματος, την παρακαταθήκη του κινήματος των πλατειών, τις διάσπαρτες κοινωνικές και ταξικές εξεγέρσεις σε διάφορες περιοχές της «καπιταλιστικής περιφέρειας». Όλοι αυτοί οι αγώνες εκφράζουν όψεις μια γενικευμένης κρίσης και διασυνδέονται όχι

μόνο βάσει του ότι εξελίσσονται σε παράλληλο ιστορικό χρόνο, αλλά και γιατί το μοτίβο των αγώνων της τελευταίας 20ετίας μοιάζει να έχει μια εσωτερική επικοινωνία, η οποία διαπερνά το δίπολο τοπικού-πλανητικού ή το δίπολο του ειδικού-γενικού αγώνα. Αυτή η επικοινωνία δεν αφορά μόνο στους τρόπους οργάνωσης των από κάτω, αλλά επεκτείνεται και στην αλληλεπίδραση των περιεχομένων ενάντια στην εκμετάλλευση και την καταπίεση. Κατά αυτήν την έννοια η εξέγερση στο Ιράν που εκκινούσε από θέσεις επίθεσης ενάντια στην πατριαρχία και τις εκεί θεσμικές και κοινωνικές της εκφράσεις έχει να μας πει πολλά για το πώς υλοποιούνται οι έμφυλες ιεραρχήσεις, τα αρσενικά προνόμια κτλ., αλλά και το πώς αυτά δεν μπορούν να αποσπώνται από το συνολικό ζήτημα της υποτίμησης των ζώων μας. Το πώς η ανάγνωση από τις εκεί εξεγερμένες μιας «μακρινής» για εμάς κοινωνικής πραγματικότητας μπορεί να γίνει κοινό «ανάγνωσμα», να διανοίξει οπτικές στους εδώ αγώνες.

Έχουμε (κακώς) συνηθίσει να μιλάμε και να αντιτιθόμαστε με την τρέχουσα πληθωριστική κρίση με όρους «ακρίβειας». Ο όρος «ακρίβεια» μπορεί να είναι εργαλείο συνεννόησης στην καθομιλουμένη. Όμως ο «αγώνας ενάντια στην ακρίβεια» τεχνικοποιεί και οικονομολογεί ένα βαθύτερο και ποιοτικότερο ζήτημα που αφορά τη συνολική διαχείριση της υποτίμησής μας. Στην προηγούμενη κρίση του 2010 (τη λεγόμενη δημοσιονομική), για μεγάλο μέρος των υποτελών οι τιμές διαφόρων προϊόντων ήταν με άλλους όρους απαγορευτικές: η διευρυμένη ανεργία καθιστούσε πολύ «ακριβά» (τα «φτηνά» τότε) μακαρόνια... Το πολιτικό πρόταγμα «ενάντια στην ακρίβεια» και το χτύπημα του πληθωρισμού εκ των πραγμάτων δεν μπορεί παρά να έχει ως ορίζοντα μια «άλλη» κρατική πολιτική, στοχευμένη στην «αύξηση της λαϊκής κατανάλωσης», την «αποδυνάμωση των ολιγοπωλίων και της κερδοσκοπίας» και βεβαίως για να γίνει αυτό δεν μπορεί παρά να κινηθούμε στην «τόνωση της εθνικής παραγωγής» και της «εθνικής οικονομικής αυτάρκειας». Όλες τους αγαπημένες φράσεις της αριστεράς του κράτους.

Αν θέλουμε να μη μας καταπιεί αυτή η «εποχή», χρειάζεται να οργανώσουμε εκείνες τις κοινωνικές ανταρσίες και αγώνες που περνάνε από το ξήλωμα των πολιτικών ασφαλείας και δεν μπορούν να αρκεστούν σε αιτήματα ενάντια στην ακρίβεια και την ένταξη περισσότερων εμπορευμάτων στη λίστα διατίμησης. Δεν πρέπει να δεχτούμε να γίνουμε πεδίο άσκησης πολιτικών φιλόθρων logistics των κυρίαρχων. Να μην παρακαλέσουμε για τίποτα. Δεν θα διατιμήσουμε τ@ εαυτ@ μας, δεν θα διαχωρίσουμε τις ανάγκες μας σε βασικές και μη. Το σπάσιμο της εξατομίκευσης και η συνάντηση –

ακηδεμόνευτη, συγκρουσιακή, οριζόντια και αδιαμεσολάβητη– στους δρόμους και τις πλατείες είναι πάντα ο δείκτης της ανυπακοής. Σε αυτήν την εποχή, όπου κυριαρχούν οι αξίες της προσωπικής στρατηγικής επιβίωσης, πρέπει να ξαναθέσουμε την έννοια της κοινότητας και της αλληλεγγύης στο κέντρο των προταγμάτων και της καθημερινής μας δράσης. Όλα αυτά βέβαια όχι ως

κακέκτυπα προηγούμενων κύκλων αγώνων, αλλά ζωντανά κομμάτια των τρεχουσών αναγκών και επιθυμιών. Το «ντου στα σουπερμάρκετ, απεργίες, αρνήσεις πληρωμών, καταλήψεις, οριζόντιες/ακηδεμόνευτες συνελεύσεις», εμπειρικλείει τη «στρατηγική» δρόμου απέναντι στους υλικούς όρους της υποτίμησής μας.

Αν θέλουμε να μη μας καταπιεί η «εποχή», πρέπει να σταθούμε απέναντι στον καλλιεργούμενο πατριωτισμό και μιλιταρισμό. Όταν τα αφεντικά του κόσμου έχουν αδιέξοδα, γίνονται ακόμη πιο επικίνδυνα, σε τέτοιο βαθμό που δεν τους «αγχώνει» η προοπτική να μας στείλουν για σφαγές στο όνομα της πατρίδας, της εθνικής οικονομίας, των δυτικών αξιών κτλ. Θα πρέπει με τη σειρά μας να αρχίσουμε να αντιστρέφουμε την προοπτική του πολέμου, όχι μόνο αυτού που ως πιθανότητα υπάρχει «στην άκρη του μυαλού» των ηγεμόνων, αλλά και αυτού που ζούμε καθημερινά.

Ένα πανό συντρόφων στις πρόσφατες κινητοποιήσεις στην Γαλλία ενάντια στην συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση έγραφε: «δεν θέλουμε σύνταξη, θέλουμε να μη δουλεύουμε πια!». Με αυτό το πνεύμα, να είμαστε στο πλάι των κοινωνικών αγώνων, των μικρών και μεγάλων αντιστάσεων που εκφράζονται. Δεν θέλουμε να «ξεπεράσουμε» μια ακόμα κρίση. Θέλουμε να τελειώνουμε μια και καλή με αυτόν τον κόσμο της εκμετάλλευσης, της καταπίεσης, της πατριαρχίας...

Θερσίτης, άνοιξη 2023